

طراحی الگوی بومی تشکیل نیروی مشترک در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران

حسین شکوهی^۱؛ ناصر بهلولی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۸/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۲/۰۳

چکیده

ماهیت جنگ نیز همپای تحولات بنیادی در سایر پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی و سیاسی توأمان در حال دگرگونی هست. این دگرگونی گاه در قالب بسط و توسعه مفاهیم قدیم جنگ و سازگار ساختن آن‌ها با شرایط جدید و گاه در چارچوب نظریات جدید به وجود آمده است. ماهیت تهدیدات نوین و جنگ‌های آینده ایجاب می‌نماید که نیروهای مسلح کشورها به فکر سازمان‌دهی و طرح‌ریزی و جنگیدن به شکل گروهی و مشترک در قالب نیروی مشترک باشند تا با ایجاد هم‌افزایی بیشتر به نیازهای صحنه‌های جنگ‌های آینده به‌درستی پاسخ دهند. پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوی بومی تشکیل نیروی مشترک در نیروهای مسلح ج.ا.ا. به رشته تحریر درآمده است. نوع تحقیق کاربردی و توسعه‌ای است و از حیث ماهیت و روش، توصیفی - تحلیلی به شمار می‌آید. در این پژوهش برای تحلیل داده‌ها و اطلاعات آماری جمع‌آوری شده از تلفیق دو روش ترکیبی با آمیخته استفاده شده است و در آخر نیز الگوی طراحی شده به روش دلفی در جامعه خبره تحقیق به آزمون و راستی سنجی قرار گرفته است. از نتایج به دست آمده در این تحقیق می‌توان به ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های مختلف و رابطه بین آن‌ها اشاره نمود که الگوی بومی تشکیل نیروی مشترک در نیروهای مسلح ج.ا.ا. را شکل می‌دهند.

کلید واژه‌ها: نیروهای مسلح، طراحی الگو، نیروی مشترک، نیروهای مسلح ج.ا.ا.

^۱ استادیار دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی و نویسنده مسئول (رایانامه: Hossein40_shokohi@yahoo.com)

^۲ دانش‌آموخته دوره دوم عملیات مشترک و مرکب دافوس آجا

مقدمه

جنگ پدیده‌ای مهم و سرنوشت‌ساز در جوامع انسانی است، بنابراین اندیشیدن برای جنگ قبل از وقوع آن و عبرت گرفتن از جنگ‌های چند دهه گذشته برای موفقیت در محیط جنگ‌های آینده امری معقول و از ضروریات اندیشه فلسفی نیروهای مسلح یک کشور به حساب می‌آید. جنگ‌های دهه گذشته ساختاری متفاوت با حال داشته‌اند به طوری که با توسعه و به‌کارگیری مفاهیم مشترک و درک متقابل عناصر مختلف شرکت‌کننده از سایر نیروها در قالب نیروی مشترک انجام گرفته و نتایج قابل‌تأملی هم داشته‌اند. بدون شک با اقدام مشترک سازمان‌یافته و هماهنگ کلیه نیروهاست که می‌توان انتظار داشت یک ارتش به رسالت سرنوشت‌ساز خود برای دفاع از استقلال و تمامیت ارضی کشور جامه عمل بپوشاند (آیین‌نامه عملیات مشترک و مرکب ۳-۰۱-۳-م، ۱۳۸۳: ۷).

به نظر می‌رسد با ادامه تهدیدات نظامی علیه کشور جمهوری اسلامی ایران، تفکر و اندیشیدن و مطالعه نمونه‌هایی از ساختار نیروهای مشترک سایر کشورهای دنیا که تجربیات مناسب در خصوص تشکیل و اعزام نیروهای نظامی به سایر نقاط دنیا در قالب نیروی مشترک داشته‌اند گامی مؤثر درباره چاره‌اندیشی برای مقابله با تهدیدات آینده بوده و یک نوع آینده‌پژوهی در حوزه مباحث نظامی محسوب می‌شود. این نوع مطالعه می‌تواند زمینه‌های فکری و مطالعاتی در مورد چگونگی تشکیل نیروی مشترک بومی در نیروهای مسلح ج.ا.ا را ایجاد کرده و ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مستخرجه از نمونه‌های ارائه‌شده سایر کشورها را مشخص نماید تا در صورت اقتضای شرایط، اخذ تصمیم‌های نظامی را تسهیل و آمادگی نظامی ایجاد نماید. مطالعه و بررسی ساختار و سازمان ارتش‌های پیشرفته دنیا مشخص می‌کند که رویکرد غالب آن‌ها به تشکیل نیروهای مشترک و یا روی آوردن به عملیات نظامی مشترک در ابعاد آفندی و پدافندی است. مسلماً این رویکرد در راستای دکترین‌های نظامی آنان و متناسب با نیازمندی‌ها و مطالبات محیط‌های نظامی هر کشور بدست آمده است.

با توجه به اهمیت موقعیت ژئوپلیتیک جمهوری اسلامی ایران در منطقه، برای حفظ استقلال کشور که در زمان‌های گذشته همواره مورد تهدید کشورهای بیگانه قرار داشته و در آینده نیز ممکن است مورد تهدید قرار گیرد و نظر به این‌که تقریباً همه رزمایش‌هایی که در سه دهه اخیر بعد از جنگ تحمیلی عراق علیه ایران توسط نیروهای مسلح ج.ا.ا انجام گرفته از نوع عملیات مشترک بوده ولی فرماندهی نیروی مشترک تشکیل نشده است، فقدان الگوی بومی برای تشکیل نیروی مشترک مسئله اصلی بوده و تلاش محققین در راستای دست یافتن به چنین الگویی با توجه به نمونه‌های

ارائه شده توسط سایر کشورها صورت گرفته است.

فقدان الگوی تشکیل نیروی مشترک در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران با توجه به نمونه‌های کشورهای دیگر، کارشناسان و فرماندهان نظامی نیروهای مسلح ج.ا.ا را به اندیشیدن و الگو گرفتن برای تشکیل نیروی مشترک بومی در حال و آینده واداشته است، محقق در این پژوهش پس از مطالعه بنیان‌های نظری لازم در مورد نمونه‌های سایر کشورها نسبت به ارائه الگوی بومی نیروی مشترک در نیروهای مسلح ج.ا.ا مبتنی بر روش‌های علمی مطالعه و متناسب با موقعیت ژئوپلیتیک کشور جمهوری اسلامی ایران و مختصات نیروهای مسلح اقدام می‌نماید تا ضمن پاسخ دادن به دغدغه مسئولان نظامی در مورد تشکیل نیروی مشترک بومی در نیروهای مسلح ج.ا.ا به اخذ تصمیمات اساسی در این خصوص کمک گردد و در خصوص تأمین امنیت ملی و حفظ منافع ملی تصمیم‌سازی شود. بدین سبب پژوهش حاضر سعی در پاسخ به سوال‌های ذیل دارد:

سوال اصلی: «الگوی بومی نیروی مشترک در نیروهای مسلح ج.ا.ا، با توجه به نمونه‌های ارائه شده توسط کشورهای دیگر چیست؟»

سوال‌های فرعی

- «ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تشکیل نیروی مشترک در نیروهای مسلح ج.ا.ا با توجه به نمونه‌های ارائه شده کدام‌اند؟»؛
- «رابطه بین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تشکیل نیروی مشترک با توجه به نمونه‌های ارائه شده چیست؟».

همچنین در خصوص اهمیت تحقیق می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- آمادگی‌های لازم برای طرح‌ریزی‌های احتمالی در برابر تهدیدات آینده با رویکردها و ویژگی‌های جنگ‌های آینده به دست خواهد آمد.
- امکان برنامه‌ریزی‌های مناسب جهت به‌کارگیری مؤثر نیروهای مسلح در برابر تهدیدات و جنگ‌های آینده را فراهم خواهد آورد و به روش‌مندی و تبیین فرآیندها کمک خواهد نمود.
- باعث هم‌افزایی ظرفیت‌های نیروهای مسلح در محیط جنگ‌های آینده می‌گردد.
- الگوی بومی را به نیروهای مسلح ارائه خواهد کرد تا فرماندهی و هدایت نیروها را در مقابله با تهدیدات به سهولت انجام شود.
- طول خط فرمان در نیروهای مسلح را در شرایط بحران به حداقل کاهش می‌دهد.
- قدرت تصمیم‌گیری و در نتیجه سرعت عکس‌العمل در برابر تهدیدات آینده افزایش می‌یابد.

در خصوص ضرورت تحقیق نیز می‌توان گفت:

- موجب غافل‌گیری به همراه ضعف در تصمیم‌گیری به موقع در پاسخ به تهدیدات آینده خواهد شد.
- تفکری هدفمند و روشن در خصوص نحوه واکنش نظامی نیروهای مسلح در برابر تهدیدات حاصل نگردیده و برنامه‌ریزی‌های مناسب جهت به‌کارگیری مؤثر نیروها میسر نخواهد گردید.
- نیروهای مسلح به نیروی واکنشی و فاقد ابتکار عمل تبدیل شده و دشمن در تحقق اهداف خود، آزادی عمل فراوانی خواهد داشت.
- باعث واگرایی ظرفیت‌های نیروهای مسلح در عملیات آینده خواهد گردید.
- سازمان‌دهی، فرماندهی و هدایت نیروها در مقابله با تهدیدات با مشکل مواجه خواهد شد.

ادبیات و مبانی نظری پژوهش

تعاریف و مفاهیم

- **نیروی مشترک:** نیرویی از عناصر عمده دو نیرو و بیشتر تشکیل و تحت نظر یک فرمانده واحد که مجاز به اعمال فرماندهی عملیاتی یا کنترل عملیاتی است، عمل خواهند کرد (باقری، ۱۳۹۳: ۵).
- **فرماندهی:** اختیاراتی است که به یک فرد جهت هدایت، هماهنگی و کنترل نیروهای نظامی داده می‌شود (صلح‌جو، ۱۳۸۴).
- **فرماندهی مشترک:** فرماندهی مشترک یک سازمان فرماندهی است با مأموریت کلی و مداوم که عناصر عمده واگذاری از دو نیروی مختلف یا بیشتر تحت امر یک فرمانده واحد تشکیل می‌شود (باقری، ۱۳۹۳: ۵).
- **سازمان‌دهی:** هماهنگ‌سازی نیروها و دیگر عوامل برای اجرای مأموریت‌ها به‌گونه‌ای که فعالیت‌های مجموعه در زمانی کوتاه و با صرف امکانات کمتر به بازدهی بیشتر منتهی شوند (دفتر واژه‌گزینی نظامی ستاد کل نیروهای مسلح، ۱۳۹۲: ۲۵۱).
- **عملیات مشترک:** عملیاتی است که توسط دو نیرو یا بیشتر (نیروی زمینی، هوایی و دریایی) از نیروهای مسلح یک کشور اجرا می‌گردد (رستمی، ۱۳۷۸: ۵۹۳).
- **ساختار سازمانی:** چارچوبی که سازمان بر اساس آن بنا می‌شود که شامل مشخصه‌هایی از قبیل سطوح سلسله مراتب، خطوط فرماندهی و روابط است (ثروتی و مظلوم، ۱۳۸۹: ۳۲).
- **برآورد وضعیت فرماندهی:** تعیین بهترین راهکار برای اجرای یک مأموریت (بختیاری، ۱۳۷۱: ۶۷).

- پشتیبانی: پشتیبانی عبارت است از عمل یک نیرو، بر طبق یک دستورالعمل که نیرویی دیگر را کمک، حمایت، کامل یا نگهداری می‌کند (انتشارات دافوس، ۱۳۹۰: ۲۴).
- طرح‌ریزی: فعالیتی است که درون سلسله‌مراتب فرماندهی صورت گرفته و از فرمانده عالی سازمان تا فرماندهان رزمی (عملیاتی) ادامه دارد و سلسله اقداماتی که برای انجام یک فعالیت سازمانی و یا عملیات نظامی باید انجام شود را مشخص می‌سازد (باقری، ۱۳۹۳: ۳-۲).
- طرح‌ریزی مشترک: عبارت است از یک روش ستادی مشترک هماهنگ شده که یک فرمانده به منظور تعیین بهترین شیوه برای انجام تکالیف محوله و هدایت اقدامات لازم برای انجام مأموریت خود، به کار می‌گیرد (انتشارات دافوس، ۱۳۹۰: ۴۸).
- فرماندهی و کنترل: هدف‌یابی، پرورش و انتشار اخبار توسط فرمانده در طرح‌ریزی، هدایت، هماهنگی و کنترل عملیات. فرماندهی و کنترل دو واژه مترادف هستند، اصولاً فرماندهی بدون کنترل امکان‌پذیر نیست. به بیانی دیگر، سازمان دادن کارکنان، امکانات و وسایل با بهره‌گیری از تجزیه و تحلیل اطلاعات برای طرح‌ریزی، هدایت و کنترل عملیات را فرماندهی و کنترل گویند (رستمی، ۱۳۸۷: ۶۱۷).
- لجستیک: عبارت است از کلیه فعالیت‌های مربوط به آماد، ترابری، تعمیر و نگهداری، تخلیه و بستری کردن کارکنان، خدمات ساختمان و امور کارگری. لجستیک شامل طرح‌ریزی (تعیین نیازمندی‌ها) و همچنین اجرا است (همان: ۶۹۲).
- مأموریت: بیان کوتاه و روشن از کاری است که یگان باید انجام دهد. مأموریت شامل آن دسته وظایفی است که توسط قرارگاه رده‌بالا تر صراحتاً بیان شده و همچنین وظایفی که از تجزیه و تحلیل مأموریت استنتاج گردیده است (همان: ۷۱۰).
- اهداف ملی: یک تصور آرمان‌گرایانه است که دولت‌ها برای رسیدن به آن‌ها از ابزارهای متفاوت نظیر اراده و قدرت ملی در چارچوب منافع دولت‌ها به کار می‌گیرند (سیف‌زاده، ۱۳۸۱: ۲۵۱).
- منافع ملی: اشاره به هدف‌های اولیه دارد که مردم و دولت درصدد حفظ و تحصیل آن در صحنه بین‌المللی هستند (طلوعی، ۱۳۷۷: ۸۴۳).
- تهدید: بیان و ابراز قصد آسیب رساندن، نابود یا تنبیه کردن دیگران از روی انتقام یا ارباب است (عبدالله‌خانی، ۱۳۸۶: ۲۲).

مطالعه تطبیقی الگوی نیروهای مشترک چند کشور دنیا

مطالعه تطبیقی الگوی نیروهای مشترک کشورهای آمریکا، انگلستان، چین و عمان در جداول ذیل

ارائه می‌گردند:

جدول ۱. ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های تشکیل نیروی مشترک ارتش آمریکا

ردیف	ابعاد	مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
۱	مأموریت	اصول	راهبردی، عملیاتی، تاکتیکی
		اهداف	یکپارچگی همه قابلیت‌های نظامی، دولتی و غیردولتی
		دامنه	سرزمین اصلی، منافع آمریکا در سطح جهان
۲	فرماندهی	نوع	فرماندهی کامل، فرماندهی عملیاتی، کنترل عملیاتی
		ستاد	ستاد مشترک، ستاد شخصی، ستاد تقویت‌شده، ستاد ویژه
		ساختار و سازمان‌دهی	فرماندهی مشترک، فرماندهی مشترک تابع، فرماندهی خاص، گروه رزمی مشترک
۳	اختیار فرماندهی (حدود اختیارات)	منطقه عملیات	منطقه عملیاتی مشترک، منطقه عملیاتی ویژه مشترک، منطقه عملیاتی عقبه مشترک، منطقه عملیاتی هدف آب‌خاکی، منطقه عملیاتی موردعلاقه
		اصول پایه و اولیه	تعیین وظائف، تعیین اهداف، هدایت آمرانه، آموزش مشترک، پشتیبانی ضروری، سازمان‌دهی و به‌کارگیری نیروها
		اختیارات و هدایت و کنترل	اعمال یا واگذاری کنترل عملیاتی، تاکتیکی و ایجاد روابط پشتیبانی، اعمال اختیار و صدور فرمان مستقیم برای موارد پشتیبانی، تعیین و ابلاغ سلسله‌مراتب فرماندهی به فرماندهان زیردست، استفاده از نیروهای تحت امر، هماهنگی و تأیید جوانب مدیریتی، هماهنگی با سایر فرماندهان، آژانس‌های دولتی و غیردولتی، تهیه فرمت یکپارچه‌ی نیروهای جنگی در نیرو و خطوط عملیاتی

جدول ۲. ابعاد، مؤلفه و شاخص‌های تشکیل نیروی مشترک انگلستان

ردیف	ابعاد	مؤلفه	شاخص
۱	مأموریت	اصول (روش و نوع)	راهبردی، عملیاتی، تاکتیکی
		دامنه	منطقه‌ای / سرزمینی، فرا منطقه‌ای / منافع
		اهداف	ارتقاء توان رزمی، منافع ملی
۲	ساختار و سازمان	ساختار سازمانی	زمان جنگ (رزمی) و شرایط بحرانی، زمان صلح

ردیف	ابعاد	مؤلفه	شاخص
	فرماندهی	سناد فرماندهی	کامل، عملیاتی
		نوع فرماندهی	مشترک، مشترک تابع
		نوع ستاد	مشترک، یگانه
۳	فرماندهی و کنترل	اصول کلی فرماندهی و کنترل	اختیارات فرماندهی و کنترل مدیریت اطلاعات، ارتباطات
		ساختار فرماندهی و کنترل	تمرکزی، غیرمتمرکز
		ابزار فرماندهی و کنترل	ابزار فرماندهی، ابزار کنترلی
۴	اختیارات	نیروها	واگذاری، تخصیص یافته
		منابع	واگذاری، تخصیص یافته
		طرح ریزی	در شرایط صلح و عادی، در شرایط جنگ و بحران
۵	قلمرو	صحنه عملیات	منطقه ای، فرماندهی منطقه ای
		منطقه عملیات	منطقه عملیات ویژه، منطقه عملیات عمومی
		صحنه نبرد	زمینی، هوایی و فضایی، دریایی
۶	لجستیک	واحد (مستقل) و مشترک	رزمی و دفاعی، غیر رزمی و همگانی

جدول ۳. ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تشکیل نیروی مشترک ارتش جمهوری خلق چین

ردیف	ابعاد	مؤلفه	شاخص
۱	ماموریت	نوع	تاکتیکی، لشکری
۲	اختیارات	فرماندهی نیروی مشترک	سرعت واکنش نیروها، بهبود قابلیت‌های تهاجمی
		خصوصیات عملیات مشترک	نیروهای متنوع، فضاهاى جند بعدی، تحرکات متنوع، فرماندهی و هدایت پیچیده
		نیروهای واگذاری	هماهنگی طبقه بندی شده، تقسیم واگذاری
۳	نوع فرماندهی	فرماندهی مشترک	علوم پیشرفته مشترک، عملیات سریع، ارتباطات و انتقال سریع اطلاعات، ارتقاء کیفیت اشتراک اطلاعات
		عملیات مشترک مرکب	عملیات ترکیبی، هماهنگی نبرد مشترک نیروها
		سلسله مراتب نیروهای مأموریت مشترک	تاکتیک مشترک، تک‌مسئولیتی
		مرحله انتقال عملیات مشترک	عملیات مشترک ترکیبی، نیروهای نظامی مدرن، جنگ‌های تحت شرایط اطلاعاتی
۴	ساختار و سازمان	ساختار فرماندهی مشترک	سازمان دهی مشترک، فرماندهان صحنه نبرد، سیستم

ردیف	ابعاد	مؤلفه	شاخص
		ترکیب ستاد	اطلاعات فرماندهی
		به‌کارگیری نیروهای مشترک	فرماندهی مرکزی، نظارت بر برنامه‌های عملیاتی توانایی‌هایی نیروی مشترک رزمی، توانایی‌های نیروی مشترک تاکتیکی
		منطقه عملیاتی نیروی مشترک	یکپارچگی تمرکز، نیرو بخشی، قلمرو داخلی
۵	قلمرو فرماندهی نیروهای مشترک	محدوده عملیاتی نیروی مشترک	
۶	کنترل و فرماندهی نیروهای مشترک چین C4I	ارتقاء فناوری اطلاعات	هماهنگی بهتر، فرماندهی خودکار، ساختار مؤثرتر سامانه‌های CUI
		کامپیوتر و اطلاعات	شبیه‌سازی عملیاتی، برنامه‌ریزی کامپیوتری سیستم CUI تاکتیکی خودکار
۷	آموزش	افزایش توانایی پشتیبانی مأموریت	تحركات منطقه‌ای، آزمایش مسیرهای جاده‌ای، ریلی و هوایی
		افزایش هماهنگی بین نیروهای مشترک	ارتباطات شبکه‌ای، فناوری اطلاعات، آتش نظامی

جدول ۴: ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تشکیل نیروی مشترک ارتش عمان

ردیف	ابعاد	مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
۱	مأموریت	عملیات دفاعی، عملیات تهاجمی عملیات مشترک با پلیس عملیات مشترک کنترل بحران	عملیات در عمق، عملیات نزدیک، عملیات در منطقه عقب، عملیات در عمق، عملیات نزدیک، عملیات در منطقه عقب
۲	نوع فرماندهی	نوع	فرماندهی کامل، فرماندهی عملیاتی، کنترل عملیاتی
۳	فرماندهی و کنترل	سطح استراتژیک سطح عملیات سطح اجرایی	تعیین موضع سیاسی، تعیین اهداف استراتژیک نظامی، تخصیص منابع و نیرو، تعیین پشتیبانی نظامی، تعیین محدودیت‌های سیاسی یا قانونی در به‌کارگیری نیروی نظامی، مشخص نمودن فرماندهی و کنترل، تعیین ترتیب اقدامات، تخصیص نیرو و منابع، تعیین اولویت پشتیبانی، تعیین مأموریت نیروهای تحت‌امر، برنامه‌ریزی و اجرای عملیات، پیش‌بینی و آماده‌سازی موضع

ردیف	ابعاد	مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
			اجرائی، صدور فرمان عملیات و ابلاغ به نیروها
۴	قلمرو فرماندهی	عملیات در محدوده مرز عملیات خارجی بر اساس پیمان	هوایی، دریایی، هوایی - زمینی، هوایی - دریایی - زمینی
۵	حدود اختیارات	اختیارات پایه اختیارات اساسی	فرماندهی و کنترل عملیاتی، سازمان‌دهی و تعیین مأموریت، تعیین مأموریت و مسئولیت فرماندهان، تعیین سامانه ارتباط با فرماندهان، تعیین برنامه‌ها و نقشه‌های جایگزین و اضطراری، تعیین سامانه لجستیک، تعیین سامانه جمع‌آوری اخبار و اطلاعات، اشراف بر عملیات جاری در تمام مواضع، پیش‌بینی مأموریت بعد از بحران
۶	سازمان‌دهی	فرماندهی کل نیروهای سلطنتی عمان، رئیس ستاد، فرمانده نیروی مشترک	مدیریت عملیات، مدیریت حفاظت اطلاعات، مدیریت عقیدتی
۷	لجستیک	لجستیک یگانه لجستیک مشترک	دوراندیشی، نظام قابلیت تطابق، هماهنگی
۸	برنامه‌ریزی	عامل برنامه‌ریزی اصول برنامه‌ریزی	هدف ملی، خطوط تأثیر، ترتیب و توالی اقدامات پیش‌بینی شده، وقفه عملیاتی، نقطه اوج و تحول اوامر فرماندهی کل، انعطاف‌پذیری، واقع‌بینی، شناخت نظامی تخصصی و مشترک، هنر عملیاتی

ابتکارات تشکیل نیروی مشترک در ارتش چند کشور دنیا

امروزه کشورهای پیشرفته راجع به یک «فضای جنگی» چند بعدی متحد فکر کرده و عمل می‌نمایند در همین راستا تعدادی از ابتکارات مشترک مهم انجام شده توسط ارتش برخی از این کشورها در سال‌های اخیر به شرح زیر برشماری می‌شوند:

- مأموریت این نیروی مشترک هم بر مبنای منطقه و هم بر مبنای وظیفه هست، این نیروی مشترک به عنوان نیروی اصلی جهت مقابله با هرگونه اقدام نظامی، به همراه عناصر فرماندهی و کنترل جهت مقابله با هرگونه تهدیدات طراحی شده است.

- تشکیل نیروی مشترک حامی امنیت ملی و زیرساخت در توسعه اقتصادی و سیاسی کشور است.

- تشکیل فرماندهی‌های مشترک متناسب با تهدیدات به صورت موقتی کارسازتر از تشکیل فرماندهی

دائم خواهد بود و اگر نیروی مشترک با حضور کارکنان نیروهای زمینی، هوایی، دریایی و قرارگاه پدافند هوایی به صورت نیروی واکنش سریع تشکیل گردد مناسب خواهد بود.

- در عملیات آینده هیچ نیرویی به تنهایی موفق نخواهد شد و به علت پیشرفت تجهیزات و فناوری ضرورت ایجاد نیروی مشترک یک مسئله اجتناب ناپذیر است.

- اجرای عملیات توسط نیروی مشترک تجربه نوپایی است لذا طراحی الگو فعلاً به صورت موقت طراحی می شود و در رزمایش ها و مأموریت ها مورد آزمایش قرار می گیرد و بعد از رفع معایب، الگوی دائمی آن طراحی می گردد. به نظر می رسد لزومی به دائمی بودن آن نیست چرا که علی رغم محاسن زیادی که دارد، مشکلات خاص خود را خواهد داشت که در مجموع مقرون به صرفه نیست (مطالعات گروهی دوره دوم، ۱۳۹۵: ۱۶۸).

روش شناسی تحقیق

نوع تحقیق کاربردی و توسعه ای است و از حیث ماهیت و روش توصیفی با رویکرد تحلیل محتوا به شمار می رود.

جامعه آماری خبرگی: شامل خبرگان، صاحب نظران نظامی شاغل یا بازنشسته و متخصص در طرح ریزی عملیات مشترک، استادان دانشگاه های نیروهای مسلح، فرماندهان و مسئولین سازمان های نیروهای مسلح وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح که با مباحث مربوط به عملیات مشترک و محیط جنگ های آینده آشنا بوده و دارای سابقه تصدی مشاغل راهبردی باشند و حداقل به مدت ۲۰ سال در نیروهای مسلح دارای سابقه خدمت بوده اند. با توجه به شناخت محققین و بنا به بررسی انجام شده و انتخاب هدفمند قضاوتی تعداد این جامعه ۱۷ نفر برآورد گردید که در مرحله ی مطالعات تطبیقی برای تعیین ابعاد، مؤلفه ها و شاخص های الگوی بومی تشکیل نیروی مشترک و در مراحل جمع آوری اطلاعات و تحلیل های کمی و کیفی با اجرای مصاحبه حضوری از نظرات آنان برای بالا بردن اعتبار و روایی تحقیق استفاده گردید.

همچنین جامعه ی آماری کلی شامل خبرگان، صاحب نظران، فرماندهان و استادان دانشگاه های نیروهای مسلح و دانش آموختگان دوره فرماندهی عملیات مشترک می باشد که خصوصیات نظیر آشنایی به مباحث مربوط به عملیات مشترک و محیط جنگ های آینده، سابقه تصدی مشاغل راهبردی و طرح ریزی و انجام عملیات مشترک را دارا می باشند. دلیل انتخاب این جامعه آماری استفاده از نظرات ایشان در جمع آوری اطلاعات لازم درباره متغیرهای موضوع تحقیق، شناخت ابعاد، مؤلفه ها و

شاخص‌های الگوی بومی تشکیل نیروی مشترک همچنین پالایش عوامل و شاخص‌های گردآوری شده از مدل‌ها و الگوهای مطالعه شده و انجام ارزیابی‌های کمی به کمک پرسش‌نامه بود که به علت کمبود ادبیات و یا جواب‌گو نبودن آن در این زمینه استفاده از نظرات صاحب‌نظران مفید هست. برابر بررسی‌های به‌عمل‌آمده تعداد کل این جامعه آماری ۲۸۰ نفر برآورد شد.

نمونه آماری: از آنجا که جامعه آماری تحقیق متشکل از طبقات یا خوشه‌های مختلفی است، برای انتخاب اعضای نمونه‌ی آماری، به‌نحوی که معرف جامعه آماری باشد نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند قضاوتی به روش خوشه‌ای برابر جدول شماره ۵ انجام گردید.

روش نمونه‌گیری هدفمند در شرایطی انتخاب گردید که وضعیت زیر وجود داشت، چنین وضعیتی در پژوهش حاضر نیز مصداق دارد:

بر اساس ضرورت و بر مبنای شناخت قبلی یا باهدف خاص، نظرات یا خصوصیات برخی افراد جامعه مهم باشد.

در پاسخ به این سؤال که آیا نمونه، نماینده جامعه هست یا خیر، صرفاً شناخت محقق و همکاران وی ملاک عمل واقع شود.

حاصل تحقیق، با احتیاط و مشروط به جامعه‌ی آماری تعمیم داده شود.

جدول ۵. جامعه آماری کلی

جامعه‌ی آماری	حجم جامعه	حجم نمونه
ستاد کل نیروهای مسلح	۱۰	۴
ستاد فرماندهی اجا و سپاه	۱۰	۴
اساتید دانشگاه‌های نیروهای مسلح	۱۰	۴
مراکز مطالعات راهبردی سازمان‌ها	۱۰	۴
نیروهای تابعه اجا	۱۰۰	۲۴
نیروهای تابعه سپاه	۱۰۰	۲۴
قرارگاه پدافند هوایی خاتم‌الانبیاء (ص)	۴۰	۸
کل	۲۸۰	۷۲

در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز تحقیق از روش‌های مطالعات کتابخانه‌ای و روش میدانی استفاده شده است.

- **روایی پرسشنامه:** منظور از روایی این است که مقیاس و محتوای ابزار یا سؤالات مندرج در ابزار، دقیقاً موضوع و متغیرهای مورد مطالعه را بسنجد؛ بدین معنی که هم داده‌های گردآوری شده از طریق ابزار، مازاد بر نیاز تحقیق نباشد و هم اینکه بخشی از داده‌های مورد نیاز در رابطه با سنجش متغیرها، حذف نشده باشد (حافظ‌نیا، ۱۳۸۵: ۱۵۵). به وسیله طرح پرسش‌های درست و بدون ابهام که جنبه علمی هدف تحقیق را تأمین کرد، به صورت کاملاً تخصصی طراحی و مستقیماً نتایج حاصل از آزمون عملی مدنظر قرار گرفت. تلاش گردید تا روایی پرسشنامه در حد بالایی باشد. این پرسشنامه توسط متخصصین جواب داده شده است، لذا تضمین‌کننده میزان موفقیت روش‌ها و برگه‌های ابداع شده است.

- **پایایی پرسشنامه:** پایایی یا قابلیت اعتماد پرسشنامه با این امر سروکار دارد که ابزار اندازه‌گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی به دست می‌دهد. قابلیت اعتماد یکی از ویژگی‌های فنی پرسشنامه است (بازرگان و همکاران، ۱۳۸۰: ۱۶۶). به عبارت دیگر مفهوم پایایی این است که اگر محققین دیگری با همین تعداد معرف و سطح اندازه‌گیری یک مفهوم را مورد سنجش قرار دهند، به نتایج مشابه با تحقیق حاضر خواهند رسید. برای بررسی قابلیت اعتماد ابزار اندازه‌گیری، شیوه‌های مختلفی به کار می‌رود. جهت پایایی در این پژوهش از دو پرسشنامه اولیه و ثانویه استفاده شده است. به این دلیل که نتایج اجرای اولیه و مجدد باهم مقایسه شد و پاسخ‌های دو مرحله مشابه بودند پرسشنامه دارای پایایی لازم می‌باشد.

برای تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری برای جمع‌آوری داده‌ها از نمونه تحقیق استفاده گردید. با استخراج عوامل تأثیرگذار، اقدام به تنظیم پرسشنامه نموده و با استفاده از طیف لیکرت، به داده عددی تبدیل و با استفاده از نرم‌افزارهای EXCEL و SPSS تجزیه و تحلیل انجام شد. همچنین یافته‌های به دست آمده از مطالعات اسنادی و مدارک و مصاحبه به صورت کیفی پس از تلخیص و پردازش مورد استنتاج و قضاوت قرار گرفت تا با تلفیق این دو (روش ترکیبی یا آمیخته) یک تحلیل کامل صورت گیرد و سپس با تحلیل نهایی نتایج نظرسنجی، اسناد و مدارک، نظرات صاحب‌نظران و پرسش‌نامه‌ها نسبت به ساخت الگوی بومی نیروی مشترک با توجه به نمونه‌های ارائه شده توسط دیگر کشورها اقدام شد؛ و در آخر نیز الگوی طراحی شده به روش دلفی در جامعه خبره تحقیق به آزمون و راستی سنجی قرار گرفت.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

پس از انجام مطالعه تطبیقی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تشکیل نیروی مشترک سایر کشورها، با لحاظ نمودن شرایط راهبردی جمهوری اسلامی ایران در منطقه و دکتترین دفاعی نیروهای مسلح ج.ا.ا ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تشکیل نیروی مشترک به دست آمده که به قضاوت صاحب نظران و خبرگان گذاشته شد، با اکثریت بالا موارد مورد تأیید قرار گرفتند و بعضی از صاحب نظران هم نظرات مهم و پیشنهادی داشتند که پس از تحلیل لحاظ گردید.

با پردازش موارد قید شده ابعاد و مؤلفه‌ها و شاخص‌های نیروی مشترک سایر کشورها و تطبیق و مطالعه آن‌ها مشخص گردید. هریک از کشورهای مورد مطالعه دارای ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مشترک و یا بعضاً مختص به خود می‌باشند.

به منظور لحاظ نمودن عوامل و توانمندی‌های بومی در الگوی نیروی مشترک در نیروهای مسلح ج.ا.ا با توجه به نظریات صاحب نظران موارد زیر در نظر گرفته شد:

- در بعد مأموریت به دکتترین نظامی به عنوان مرجع اقدامات نظامی توجه شود.
- در بعد سازمان‌دهی به تفکیک و انسجام توجه شود.
- در بعد فرماندهی و کنترل به قابلیت‌های راهبردی توجه شود.
- در بعد لجستیک کمیته‌های مختلف و مشاور، حسب نیاز با ارگان‌های دولتی مزید گردد.
- در بعد پشتیبانی بجای اختیارات حدود وظایف ذکر شود.
- در بعد آموزش باید ذیل اهداف در بند مأموریت آورده شود.
- در بعد فرماندهی نوع ستاد ذیل فرماندهی آورده شود.
- ادبیات نظامی ما با ادبیات نظامی کشورهای عنوان شده قدری متفاوت است.
- موارد احصا شده کامل و پاسخ گوی نیاز هستند که البته در خلال تمرین‌های میدانی باید مورد ارزیابی قرار گیرند.

ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های احصاء شده از جداول نیروی مشترک سایر کشورها با لحاظ نمودن شرایط بومی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران و با در نظر گرفتن فاکتور بیشترین همپوشانی و بیشترین همخوانی و هماهنگی با ابعاد سایر کشورهایی که مورد مطالعه تطبیقی قرار گرفته‌اند استخراج گردید و با وضعیت بومی و سازمان و رزم نیروهای مسلح ج.ا.ا در سطح راهبردی انطباق داده شده و ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های نیروی مشترک بومی برابر جدول ذیل (جدول شماره ۶) تبیین گردید.

جدول ۶. ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تشکیل نیروی مشترک در نیروهای مسلح ج.ا.ا.

ابعاد	مؤلفه‌ها	شاخص‌های کلان
۱- عام‌وریت	اصول دامنه اهداف	۱- راهبردی ۲- عملیاتی ۳- تاکتیکی
۲- فرماندهی	نوع سناد قلمرو حدود اختیارات	۱- فرماندهی کامل ۲- فرماندهی عملیاتی ۳- کنترل عملیاتی ۱- منطبقه عملیاتی مورد علاقه ۲- منطبقه عملیاتی ۳- منطبقه عملیاتی مشترک ۴- استفاده از نیروهای تحت امر ۵- هماهنگی با سایر فرماندهان، آژانس‌های دولتی و غیردولتی
۳- سازماندهی	ساختار ترکیب نیرویی	۱- ترکیب ۲- استعداد ۱- فرماندهی مشترک ۲- فرماندهی مشترک تابع ۳- فرماندهی خاص ۴- گروه رزوی مشترک
۴- فرماندهی و کنترل	اصول سطوح	۱- اختیارات و ارتباطات ۲- تدوین اطلاعات ۳- تصمیم‌گیری به موقع ۴- ساز و کارهای هماهنگی ۵- سامانه‌های پشتیبانی ۶- ساختار و قابل اتکا ۷- اعتماد متقابل، اجرای نیروی مشترک
۵- پشتیبانی	اختیارات رده بندی	۱- رابطه بین فرماندهان و فرماندهی رزوی ۲- کنترل تدوین ۳- اختصار هماهنگی ۴- ارتباط مستقیم مجاز ۱- پشتیبانی کلی و تخصصی ۲- پشتیبانی متقابل ۳- پشتیبانی مستقیم ۴- پشتیبانی نود بگ
۶- لجستیک	وظایف ارکان جهت ساز	۱- سیاست‌ها ۲- دکترین ۳- اهداف ۴- طرح ریزی ۱- برنامه ریزی ۲- تأمین منابع ۳- تأمین نیازمندیها
۷- آموزش	وظایف ارکان جهت ساز	۱- سیاست‌ها ۲- دکترین ۳- اهداف ۴- طرح ریزی ۱- برنامه ریزی ۲- آموزش مشترک

تبیین ارتباط بین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها

به منظور پایایی تحلیل گروه مطالعاتی در راستای تعیین ارتباط بین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های به‌دست‌آمده جهت تشکیل نیروی مشترک در نیروهای مسلح ج.ا.ا. با توجه به نمونه‌های ارائه‌شده توسط کشورهای دیگر از میان فرماندهان، کارشناسان و افسران ارشد ستاد کل نیروهای مسلح و آجا و سپاه به عنوان جامعه نمونه تعداد ۶۲ نفر انتخاب و پرسش‌نامه‌ای با ۳۵ سؤال به‌صورت محتوایی در سه بخش تهیه گردید که نتیجه آن به شرح ذیل است:

الف) تبیین ارتباط بین ابعاد به‌دست‌آمده با تشکیل نیروی مشترک

در این ارتباط تعداد ۷ سؤال از جامعه نمونه مطرح گردید که به‌طور میانگین تعداد ۲۴ نفر گزینه کاملاً موافق، ۲۱ نفر گزینه موافق، تعداد ۳ نفر گزینه فاقد نظر، تعداد ۲ نفر گزینه مخالف و تعداد ۲ نفر گزینه کاملاً مخالف را انتخاب نموده‌اند. نتایج حاصله بیانگر این واقعیت است که

۸۸/۷ درصد افراد جامعه نمونه (اکثریت مطلق) با ارتباط بین ابعاد ارائه شده با تشکیل نیروی مشترک کاملاً موافق و موافق می‌باشند.

ب) تبیین ارتباط بین مؤلفه‌های به دست آمده با ابعاد نیروی مشترک

در این ارتباط تعداد ۷ سؤال از جامعه نمونه مطرح گردید که به طور میانگین تعداد ۲۴ نفر گزینه کاملاً موافق، ۲۷ نفر گزینه موافق، تعداد ۷ نفر گزینه فاقد نظر، تعداد ۲ نفر گزینه مخالف و تعداد ۲ نفر گزینه کاملاً مخالف را انتخاب نموده‌اند. نتایج حاصله بیانگر این واقعیت است که ۸۲/۲ درصد افراد جامعه نمونه (اکثریت مطلق) با ارتباط بین مؤلفه‌های ارائه شده با ابعاد تشکیل نیروی مشترک کاملاً موافق و موافق می‌باشند.

ج) تبیین ارتباط بین شاخص‌های ارائه شده با مؤلفه‌های تشکیل نیروی مشترک

در این ارتباط تعداد ۱۴ سؤال از جامعه نمونه مطرح گردید که به طور میانگین تعداد ۲۶ نفر گزینه کاملاً موافق، ۲۳ نفر گزینه موافق، تعداد ۸ نفر گزینه فاقد نظر، تعداد ۴ نفر گزینه مخالف و تعداد ۱ نفر گزینه کاملاً مخالف را انتخاب نموده‌اند. نتایج حاصله بیانگر این واقعیت است که ۷۹ درصد افراد جامعه نمونه (اکثریت مطلق) با ارتباط بین شاخص‌های ارائه شده و مؤلفه‌ها کاملاً موافق و موافق می‌باشند.

نتایج به دست آمده از سه بخش بالا مؤید این مهم هست که ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های ارائه شده جهت تشکیل نیروی مشترک در نیروهای مسلح ج.ا.ا. بر اساس مطالعات تطبیقی و مصاحبه با صاحب نظران مورد تأیید جامعه نمونه نیز قرار گرفته و دارای ارتباط منطقی هست لذا می‌تواند به عنوان الگوی تشکیل نیروی مشترک در نیروهای مسلح ج.ا.ا. مورد استفاده قرار گیرد.

نیروهای مشترک که به نحو خاصی طرح ریزی شده، از عناصر مهمی تشکیل شده (از دو یا چند نیروی نظامی) و مأمور یا تحت امر یک فرماندهی نیروی مشترک با یک ستاد مشترک قرار می‌گیرند.

روش فرماندهان نیروهای مشترک در سازمان‌دهی نیروهایشان مستقیماً بر پاسخ‌گویی و چندمنظوره بودن عملیات نیروی مشترک تأثیر می‌گذارد. اولین اصل در سازمان نیروی مشترک این است که فرماندهان نیروهای مشترک نیروها را جهت انجام مأموریت بر پایه‌ی تدبیر عملیات و دید فرماندهان نیروهای مشترک سازمان‌دهی نمایند. وحدت رویه، طرح‌ریزی متمرکز و اجرای غیرمتمرکز جزء مسائل و موضوعات کلیدی محسوب می‌شوند. فرماندهان نیروی مشترک ممکن است تصمیم به متمرکز ساختن برخی کارکردهای منتخب در نیروی مشترک نمایند اما باید

تلاش مضاعفی را جهت اجتناب از کاهش چندمنظورگی (تنوع مهارت)، پاسخ‌گویی و ابتکار عمل نیروهای تابعه به انجام رسانند.

همچنین سازمان نیروهای مشترک باید قابلیت تعامل کاربران شبکه‌ای (تکس) با نیروهای چندملیتی را مدنظر داشته باشد. سازمان‌ها و ارتباطات فرماندهی نامفهوم و پیچیده ممکن است بر نیروبخشی نیروهای چندملیتی تأثیر منفی گذارند. سادگی و شفافیت اظهارات از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند.

هریک از کشورهای مورد مطالعه، ارتباط بین ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تشکیل نیروی مشترک خود را با توجه به وضعیت ژئوپلیتیک کشور مربوطه، آئین‌نامه‌ها، دکترین، منافع ملی، دستورالعمل‌ها، سیاست‌های داخلی و خارجی، تهدیدات آینده، وضعیت توان رزم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، خط‌مشی و روش‌های خاص هر کشور به صورت معقول و منطقی در یک هماهنگی نزدیک با سیاست‌های کلی کشور برقرار نموده‌اند.

نتایج به دست آمده مؤید این مهم هست که ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های ارائه شده به عنوان یک الگو و طرح اولیه در سطح راهبردی و در نظر گرفتن وضعیت ژئوپلیتیک کشور جمهوری اسلامی ایران برای تشکیل نیروی مشترک در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران به منظور ایجاد تفکر راهبردی، تهیه و تدوین آئین‌نامه‌های ابتدایی و سرمشق قرار گرفتن جهت طراحی و انجام تمرینات و رزمایش‌ها برای رفع اشکالات احتمالی و همچنین ایجاد زمینه‌های فرهنگی و اندیشیدن به آئین‌های رزم بومی در صحنه‌های مشترک احتمالی مناسب خواهد بود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

الف) نتیجه‌گیری

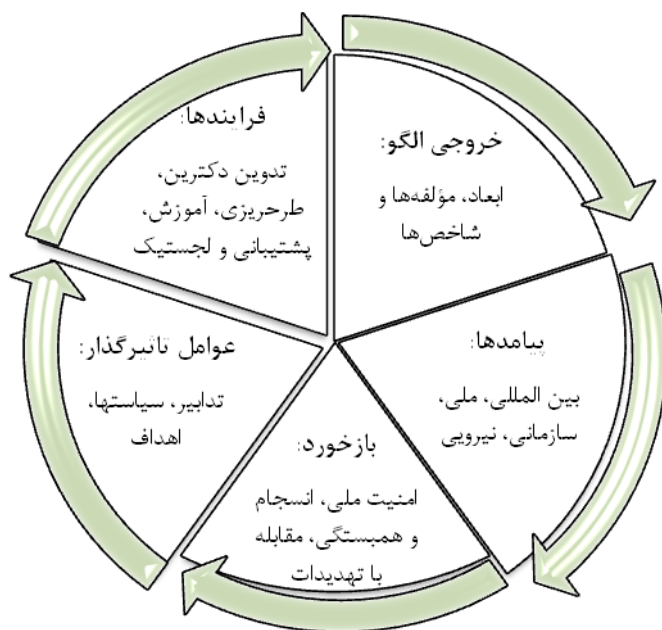
پیش‌بینی آینده همواره مخاطره‌آمیز است. گذشته از آن، اگر ما به دنبال پیش‌نگری آینده نباشیم، بدون شک در مسیر حمایت از نظام مردم‌سالاری بدون دفاع باقی خواهیم ماند. محیط عملیاتی مشترک یک تلاش تاریخی و پیش‌نگر جهت تشخیص هر چه دقیق‌تر چالش‌های فراروی ما در سطح عملیاتی جنگ و تعیین و درک پیامدهای ذاتی آن‌ها است، ما این نکته را درک می‌کنیم که محیط آینده دقیقاً همان چیزی نیست که توصیف می‌کنیم، باین حال این تحقیق به ما اطمینان کافی جهت هدایت تدوین این مفهوم آینده را می‌دهد.

صاحب‌نظران مفهوم محیط عملیاتی مشترک در نیروهای مسلح اگر در وضعیت کنونی به مطالعه،

چالش طلبیدن و اجرای راه‌حل‌ها در مقابل پیامدهای امنیتی تعریف‌شده در این محیط پردازند در صورتی که بروز جنگی در آینده، کمترین تأسف را خواهند خورد. در عرصه نظامی، کمترین تأسف و پشیمانی به معنای دستیابی به موفقیت در هنگام بروز شوک‌های اجتناب‌ناپذیر جنگ است.

پیش‌بینی دقیق نحوه ظهور چالش‌ها و شکلی که ممکن است به خود بگیرند غیرممکن است. با این وجود، سعی در چارچوب‌بندی محیط‌های راهبردی و عملیاتی آینده امری با اهمیت حیاتی مطلق است تا بتوان بر محیط‌های احتمالی که رهبران سیاسی و نظامی در آن‌ها کار خواهند کرد و نیروهای مشترک را به کار خواهند گرفت، نظری افکنند. ارزش این تلاش‌ها به میزان زیادی به محصول و نتیجه نهایی آن بستگی ندارد بلکه به مشارکت رهبران و تصمیم‌گیرندگان ارشد در این بحث وابسته است. نیروی مشترک تنها با بررسی احتمالات، تعیین نشانه‌گرهای راهنما و سپس مطالعه علائم هشدار قادر به پاسخگویی به چالش‌های آینده خواهد بود. نسخه بدیل آن یعنی تمرکز اختصاصی بر زمان حال و واگذاری این مأموریت به نظام دیوان‌سالاری موجود به‌طور یقین منجر به گیر افتادن در تله و انجام اقدامات واکنشی در مقابل بحران نزدیک می‌شود که هزینه‌های عظیم انسانی و مالی در بر خواهد داشت.

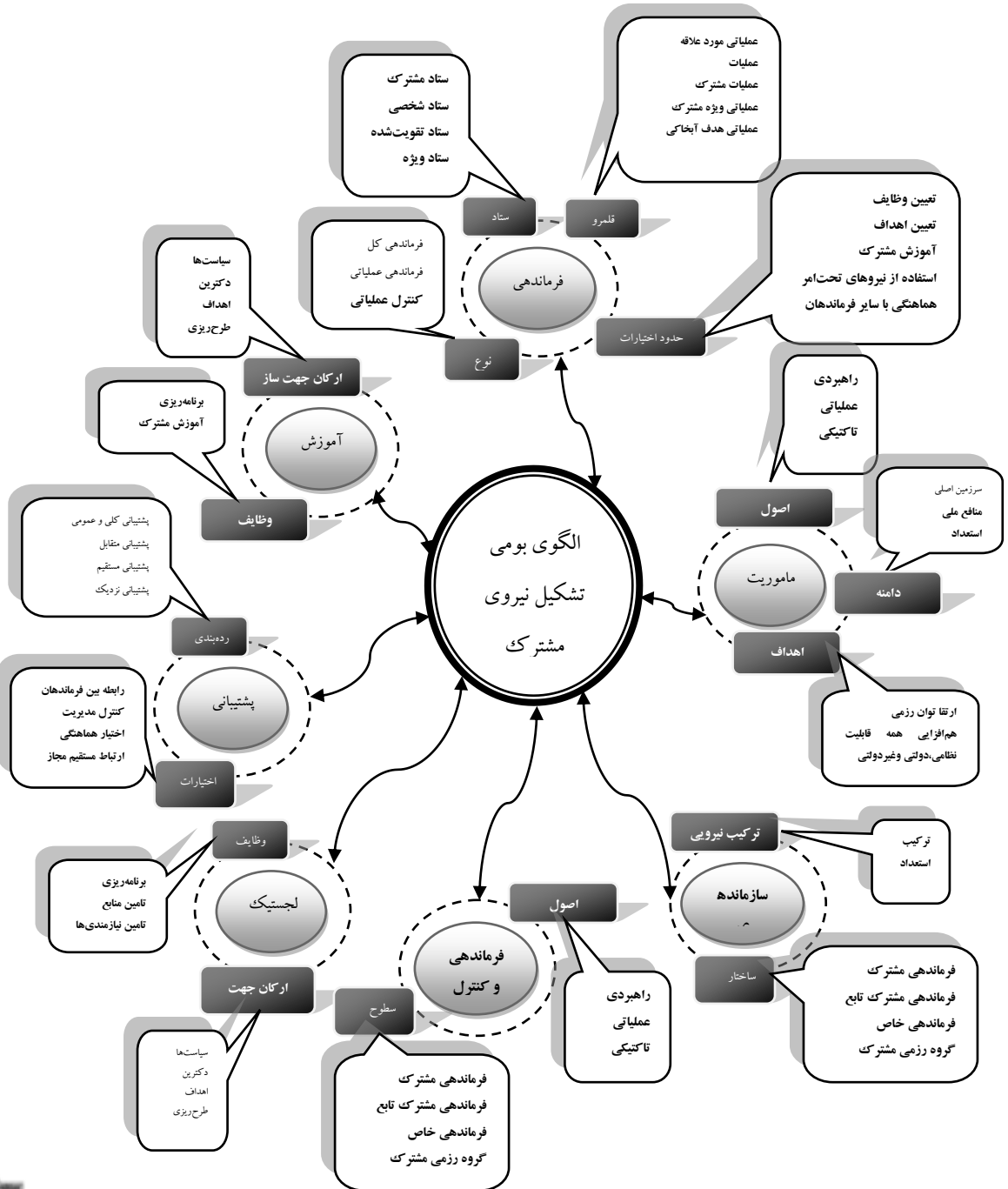
در تحلیل نهایی در خصوص ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تشکیل نیروی مشترک با توجه به نمونه‌های ارائه‌شده، مشخص گردید که اختلاف معنی‌داری بین مطالعه منابع و نظریات خبرگان و نتایج آماری از پرسشنامه مشاهده نمی‌شود و به اتفاق می‌توان گفت: ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های ارائه‌شده جهت تشکیل نیروی مشترک در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران بر اساس مطالعات تطبیقی و مصاحبه با صاحب‌نظران مورد تأیید جامعه نمونه نیز قرار گرفته و دارای ارتباط منطقی است لذا می‌تواند به عنوان الگوی تشکیل نیروی مشترک در سطوح راهبردی به صورت یک طرح مبنا مورد استفاده قرارگیرد. خروجی الگو (ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها) تشکیل نیروی مشترک بومی در سطح راهبردی به صورت مدل مفهومی ذیل ارائه می‌گردد.

شکل ۱. الگو تشکیل نیروی مشترک بومی در سطح راهبردی

الگوی مفهومی تشکیل نیروی مشترک

چگونگی الگوی بومی نیروی مشترک در نیروهای مسلح ج.ا.ا، با توجه به نمونه‌های ارائه شده توسط کشورهای دیگر با عنایت به مطالب عنوان شده و نتایج حاصل از مطالعات تطبیقی کشورهای موردنظر و همچنین تحلیل مصاحبه با صاحب‌نظران و تجزیه و تحلیل پاسخ‌های دریافتی از پرسش‌نامه‌ها که عمدتاً بر اساس جامعه مورد مطالعه بین فرماندهان، مسئولین و کارشناسان عملیات نظامی توزیع گردیده بود، منتج به تدوین الگوی موردنظر گردید که به شرح زیر ارائه می‌گردد:

شکل ۲. الگوی بومی تشکیل نیروی مشترک

ارائه تعاریف جامع از ابعاد کلان تشکیل نیروی مشترک بر اساس الگوی مفهومی

- **مأموریت نیروی مشترک:** مأموریت نیروی مشترک شامل حفاظت از سرزمین اصلی، حفظ نقاط و مراکز مشترک جهانی، بازدارندگی در مقابل دشمنان بالقوه و در صورت ضرورت جنگیدن و پیروز شدن در جنگ‌های نقاط مختلف جهان با بکارگیری کلیه مؤلفه‌های قدرت ملی خواهد بود. مأموریت نیروی مشترک موضوعی است که می‌بایستی قبل از تشکیل نیرو تبیین و ابلاغ گردد زیرا فرماندهی، سازمان‌دهی و سایر ابعاد یک نیروی مشترک بر این اساس ترسیم می‌گردند. مأموریت از سه مؤلفه اصول، دامنه و اهداف تشکیل شده است.

- **فرماندهی:** فرمانده یک فرماندهی مشترک از طریق پیشنهاد فرمانده کل ارتش و سپاه و تصویب فرماندهی کل قوا جمهوری اسلامی ایران تعیین و منصوب می‌گردد.

در یک فرماندهی مشترک پس از تعیین مأموریت جهت اجرای صحیح و مشخص نمودن نحوه‌ی فرماندهی می‌بایست چهار مؤلفه کلان نوع فرماندهی، ستاد فرماندهی، قلمرو و حدود اختیارات فرماندهی مشترک را معین نمود.

- **سازمان‌دهی:** سازمان‌دهی در نیروی مشترک یعنی چه میزان از عناصر عمده کدام نیروها و با چه ساختاری جهت رسیدن به اهداف مأموریت می‌بایستی با هم ترکیب و چگونه به کار گرفته شوند. همان‌گونه که از تعریف پیداست، سازمان‌دهی دارای دو مؤلفه کلان ترکیب نیرویی و ساختار هست.

- **فرماندهی و کنترل:** سازمان دادن کارکنان، امکانات و وسایل با بهره‌گیری از تجزیه و تحلیل اطلاعات برای طرح‌ریزی، هدایت و کنترل عملیات را فرماندهی و کنترل می‌گویند. فرماندهی و کنترل در نیروی مشترک دارای دو مؤلفه کلان اصول و سطوح هست.

- **پشتیبانی:** پشتیبانی بنابر تعریف عبارت است از عمل یک نیرو بر طبق یک دستورالعمل که نیروی دیگر را کمک، حمایت کامل یا نگهداری می‌کند. در یک نیروی مشترک با توجه به قرار گرفتن نیروها در کنار یکدیگر و به جهت رعایت اصل صرفه‌جویی و بهره‌برداری از نقاط قوت نیروها جهت رفع نیازمندی‌های نیروی دیگر تبیین روابط پشتیبانی و نحوه اجرای آن از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشد. پشتیبانی در نیروی مشترک شامل دو مؤلفه کلان اختیارات و رده‌بندی است.

- **لجستیک:** لجستیک یا آماد و پشتیبانی شامل کلیه فعالیت‌های آماد، ترابری، تعمیر و نگهداری، تخلیه و بستری کردن، خدمات ساختمان و امور کارگری است. لجستیک مشترک باید با طرح‌ریزی

و برنامه‌ریزی مناسب‌ترین بهره را جهت رفع نیازمندی‌های کلیه نیروهای حاضر در نیروی مشترک با کمترین هزینه و به‌صورت کامل برده و تمامی نیازمندی‌های عملیات را با توجه به امکانات سازمان‌ها، شرایط کشور و منطقه جغرافیایی تأمین نماید. لجستیک دارای دو مؤلفه کلان ارکان جهت‌ساز و وظایف است.

- آموزش: آموزش در یک نیروی مشترک مکمل تمام ابعاد در نظر گرفته‌شده است. با سیاست‌گذاری صحیح و تدوین روش مناسب امکان اجرایی شدن ابعاد و مؤلفه‌های موصوف میسر می‌گردد. آموزش مشترک باید دربرگیرنده کلیه نیازمندی‌های فرماندهی، طرح‌ریزی، برنامه‌ریزی، تأمین نیازمندی‌ها و عملیات در تمام سطوح باشد. آموزش نیز از دو مؤلفه کلان ارکان جهت‌ساز و وظایف تشکیل شده است.

(ب) پیشنهاد

(۱) پیشنهادهای اجرایی

- معاونت عملیات ستاد کل نیروهای مسلح با هماهنگی معاونت طرح و برنامه و بودجه نسبت به تشکیل مدیریت عملیات مشترک جهت انجام طرح‌ریزی مشترک و پیگیری اقدامات تشکیل نیروی مشترک بومی در نیروهای مسلح و کاربردی کردن نتایج این تحقیق اقدام نمایند.

- معاونت عملیات ستاد کل نیروهای مسلح با هماهنگی سایر معاونت‌ها نسبت به برگزاری رزمایش‌های مشترک بر اساس الگوی تشکیل نیروی مشترک ارائه شده در این تحقیق حداقل دو بار در سال، به‌منظور رفع اشکالات احتمالی الگوی ارائه شده اقدام نمایند.

- مراکز مطالعات راهبردی در نیروهای مسلح با همکاری معاونت‌های عملیات، اطلاعات، طرح و برنامه و بودجه، آماد و پیش، آموزش و پژوهش نسبت به تدوین دکترین تشکیل نیروی مشترک بومی در نیروهای مسلح ج.ا.ا اقدام نمایند.

(۲) پیشنهادهای تحقیقاتی

- تعیین نقاط قوت و ضعف نیروهای مشترک دائم و موقت؛

- تعیین نوع نیروی مشترک در سطح نیروهای مسلح بر اساس منطقه جغرافیایی یا بر مبنای وظیفه تحقیق پیرامون چگونگی سازمان‌دهی نیروهای مشترک با توجه به دو مؤلفه ترکیب نیرویی و ساختار سازمانی؛

- تحقیق پیرامون چگونگی هم‌افزایی لجستیک نیروهای مشترک در سطح نیروهای مسلح.

منابع و مأخذ

- آیین‌نامه عملیات مشترک و مرکب ۳-۰۱-۳-م (۱۳۸۳).
- بازرگان، عباس (۱۳۸۰). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، تهران: مؤسسه انتشارات آگاه.
- باقری، محمدحسن (۱۳۹۳). طرح‌ریزی و هدایت عملیات مشترک و مرکب، تهران: دانشکده فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- بختیاری، مسعود (۱۳۷۶). سازمان و روش‌های ستاد، تهران: ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- ثروتی، محسن؛ مظلوم، علی (۱۳۸۹). راهنمای تدوین دکترین، تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح
- حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۸۵). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، تهران: سمت.
- دفتر واژه‌گزینی ستاد کل نیروهای مسلح (۱۳۹۲). فرهنگ واژه‌های نظامی مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی، تهران: نشر روناس.
- رستمی، عبدالرضا (۱۳۸۷). محورهای راهبردی فناوری دفاعی آمریکا در قرن بیست و یکم، چاپ اول، تهران: موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.
- سیف‌زاده، سیدحسین (۱۳۸۱). چارچوب مفهومی استراتژی‌پردازی سیاست خارجی ایران، تهران: نشر دادگستر.
- صلح‌جو، علی (۱۳۸۴). «استراتژی چیست؟»، مجله امید انقلاب، شماره ۳۶۱.
- طلوعی، محمود (۱۳۷۷). فرهنگ جامع سیاسی، چاپ دوم، تهران: نشر علم.